

Danish Yearbook of Musicology

44 • 2020

© 2020 by the authors

Danish Yearbook of Musicology · Volume 44 · 2020

Dansk Årbog for Musikforskning

Editors

Michael Fjeldsøe · fjeldsoe@hum.ku.dk

Peter Hauge · peterochauge@gmail.com

Editorial Board

Lars Ole Bonde, *University of Aalborg*; Peter Woetmann Christoffersen, *University of Copenhagen*; Bengt Edlund, *Lund University*; Daniel M. Grimley, *University of Oxford*;

Lars Lilliestam, *Göteborg University*; Morten Michelsen, *University of Copenhagen*;

Steen Kaargaard Nielsen, *University of Aarhus*; Siegfried Oechsle, *Christian-Albrechts-Universität, Kiel*; Nils Holger Petersen, *University of Copenhagen*;

Søren Møller Sørensen, *University of Copenhagen*

Production

Hans Mathiasen

Address

c/o Department of Arts and Cultural Studies, Section of Musicology,
University of Copenhagen, Karen Blixens Vej 1, DK-2300 København S

Each volume of *Danish Yearbook of Musicology* is published continuously in sections:

1 · Articles

2 · Reviews

3 · Bibliography

4 · Reports · Editorial

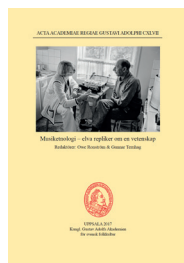
ISBN 978-87-88328-35-6 (volume 44); ISSN 2245-4969 (online edition)

Danish Yearbook of Musicology is a peer-reviewed journal published by the Danish Musicological Society on <http://www.dym.dk/>

Træk af musiketnologien i Sverige i 2010'erne

Review essay

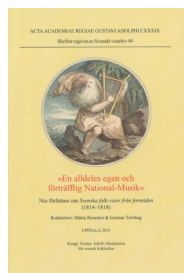
Jens Henrik Koudal

Owe Ronström and Gunnar Ternhag (eds.)
Musiketnologi – elva repliker om en vetenskap
Acta academiae regiae Gustavi Adolphi, 147
Uppsala: Kungl. Gustav Adolfs Akademien för svensk folkkultur, 2017
142 pp., illus.
ISSN 0065-0897, ISBN 978-91-87403-24-8
SEK 200, free e-book

Märta Ramsten
De osynliga melodierna. Musikvärldar i 1800-talets skillingtryck
Skrifter utgivna af Svenskt visarkiv, 48
Stockholm: Svenskt visarkiv / Statens musikverk, 2019
216 pp., illus.
ISBN 978-91-88957-34-4
SEK 200

Gunnar Ternhag and Märta Ramsten (eds.)
'En alldeles egen och förträfflig National-Musik': nio författare om Svenska folk-visor från forntiden (1814-1818)
Acta academiae regiae Gustavi Adolphi, 139
Uppsala: Kungl. Gustav Adolfs Akademien för svensk folkkultur, 2015
139 pp., illus., music exx.
ISSN 0065-0897, ISBN 978-91-87403-16-3
SEK 149, free e-book

Märta Ramsten, Mathias Boström, Karin L. Eriksson and Magnus Gustafsson (eds.)
Spelmansböcker i Norden. Perspektiv på handskrivna notböcker
Acta academiae regiae Gustavi Adolphi, 159
Uppsala and Vexjö: Kungl. Gustav Adolfs Akademien för svensk folkkultur and Smålands Musikarkiv/Musik i Syd, 2019
233 pp., illus., music exx.
ISSN 0065-0897, ISBN 97891-87403-35-4
SEK 250, free e-book

Denne anmeldelses formål er at give et indtryk af musiketnologien i Sverige i 2010'erne, som den kommer til udtryk gennem fire bøger fra årtiets anden halvdel. Jeg bruger begrebet musiketnologi i bred betydning om den forskning, der studerer hvordan “people historically construct, socially maintain and individually create and experience music” – med et citat fra en udbredt svensk lærebog i emnet.¹ Publikationerne giver tilsammen et indtryk af udvikling og mangfoldighed i denne del af musikforskningen. To af bøgerne vil blive omtalt mere udførligt, mens de to sidste bare omtales kort.

Musiketnologi er i Sverige ikke en selvstændig videnskabelig disciplin på universitetsniveau. Der bedrives dog musiketnologisk forskning inden for fagdisciplinerne musikvidenskab og etnologi på landets universiteter, og desuden forskes der på kulturarvsinstitutioner under Musikverket, især ved Svenskt visarkiv og tidligere også ved Musikmuseet (det nuværende Scenkonstmuseet). Situationen er principielt den samme i Danmark og Norge.

Forskere gør status

Det er passende at begynde med antologien *Musiketnologi – elva repliker om en vetenskap*, der er redigeret af etnologiprofessor ved Uppsala universitet Owe Ronström sammen med musikprofessor ved Stockholms universitet Gunnar Ternhag og udgivet af Kungl. Gustav Adolfs Akademien för svensk folkkultur. Udgivelsen er resultat af et foredragssymposium i Uppsala i 2016, og det er skrift nr. 147 i Akademiets serie.² Symposiumet blev holdt med nogle og tredive deltagere i anledning af, at det var 30 år siden, disciplinens daværende udøvere besluttede at kalde sig musiketnologer og deres videnskab musiketnologi. Det skete under et besøg i Sverige i efteråret 1986 af den fremtrædende musiketnolog Mark Slobin fra USA. 30-året bliver i den udgivne antologi brugt til at gøre status: Hvordan skal man i dag vurdere den forholdsvis unge videnskabs resultater? Hvad er musiketnologiens stilling i dag? Hvordan kan man forestille sig fremtiden? Formålet var ifølge bogens forord at vurdere disciplinen i “Sverige och övriga Norden” i et kritisk lys og at identificere dens landvindinger. Bogen rummer ti artikler af symposiedeltagere (der med en enkelt undtagelse alle er svenske) samt referat af en panelsamtale. Skønt de på titelbladet kaldes replikker, er artiklerne dokumenteret med noter på sædvanlig akademisk vis.

Owe Ronström og Dan Lundberg (docent i musikvidenskab, overbibliotekar ved Musikverket) indleder bogen med en artikel, der betoner vigtige punkter i disciplinens

1 Citatet er af musiketnologen Timothy Rice, se Dan Lundberg og Gunnar Ternhag, *Musiketnologi – en introduktion* (Hedemora: Gidlunds förlag, 2002), 20.

2 Den samlede liste over akademiets skriftserie rummer i øvrigt tre andre musiketnologiske skrifter, der er fremkommet på basis af lignende foredragssymposier: Nr. 105, *Samlade visor. Perspektiv på handskrivna visböcker*, ed. G. Ternhag, 2008; nr. 134, *Tryckta visor. Perspektiv på skillingstryck som källmaterial*, ed. M. Ramsten, K. Strand og G. Ternhag, 2015; samt nr. 139, den her anmeldte *‘En alldeles egen och forträfflig National-Musik’. Nio författare om Svenska folk-visor från forntiden (1814-1818)*, 2015.

indhold gennem 30 år. Den er en vældig god oversigt, fordi den belyser både termen, emnefeltet, metoder, institutionelt tilhørsforhold, forskere og musikere, forholdet til folkemusikforskning samt betydningen af 'døråbnere', som hjalp disciplinen med at få fodfæste, især musikprofessor Jan Ling.

Docent i musikvidenskab Anders Hammarlunds artikel, 'Musiken – et uvurderligt Materiale for Antropologerne!', har et stort videnskabshistorisk perspektiv. Den betragter overbevisende den danske musikforsker Knud Jeppesens velkendte bog *Kontrapunkt* (1930) som udtryk for tidlig musiketnologi i Danmark og Sverige – byggende på Guido Adlers filologiske musikforskning i en tradition tilbage til barokkens og oplysningstidens interdisciplinære filologiske tænkere som Hugo Grotius, Samuel Pufendorf, Montesquieu og Herder.³

'Erich Stockmann och musiketnologins introduktion i Sverige' af Gunnar Ternhag behandler tyskeren Stockmanns betydning for musiketnologiens etablering i Sverige ved at belyse hans kontakt med svenske forskere, især Ernst Emsheimer og Jan Ling. Stockmann var uddannet ved Humboldt-universitetet i Berlin og fra 1983 professor i musikvidenskab sammesteds. Artiklen præges af Ternhags store kendskab til det svenske musikforskermiljø og hans personlige kontakt med Stockmann. Artiklen har heldigvis også blik for storpolitikken og de personlige politiske holdningers betydning for samarbejdet under den kolde krig (efterretningstjenesterne i Sverige og DDR læste og lyttede med!), herunder også vigtigheden af internationale fagsammenslutninger som International Folk Music Council/International Council for Traditional Music. Datidens forskersamfund i musiketnologien sammenlignes til sidst med et fodboldhold, hvor Stockmann havde den centrale rolle at bygge 'holdet' af svenske musiketnologer op ved at formidle internationale impulser. Ternhag publicerer desuden en meget informativ panelsamtale med Märta Ramsten (tidligere chef for Svenskt visarkiv) og Ann-Mari Häggman (tidligere chef for Finlands svenska folkmusikinstitut), der viser udviklingen fra, at svenske feltarbejdere i deres indsamlingsarbejde havde fokus på stoffet i historisk sammenhæng og til, at de udviklede en musiketnologisk grundholdning. Märta Ramsten priser i øvrigt til slut det tværnordiske forskersamarbejde i musiketnologien, men dette emne forfølges ikke videre i bogen.

Den danske folklorist Lene Halskov Hansens artikel, 'Feltarbejde i lydarkiverne – nøglehul til forståelse af musikalske livsfortællinger', beskriver hendes igangværende projekt, der bruger en biografisk narrativ tilgang. Hun er projektforsker og videnskabelig medarbejder knyttet til Dansk Folkemindesamling ved Det Kgl. Bibliotek. Artiklens formål er at diskutere etnologisk feltarbejde, her i form af det særlige 'feltarbejde i arkivet'. Hun bruger lydarkiverne i Dansk Folkemindesamling med den veldokumenterede traditionssanger Ingeborg Munch som hovedperson. Halskov Hansen belyser det inspirerende, konfliktskabende og nogle gange destruktive forhold mellem sanger

3 I Danmark har lektor Thomas Holme, Aarhus Universitet, også forsket i Jeppesens imponerende nationale og internationale forskernetværk.

og indsamler (arkivar Thorkild Knudsen) for at vise, at deres interageren i optagelsessituationerne fik betydning for Ingeborg Munchs 'livsfortælling'. Artiklen giver desuden spredte indtryk af Dansk Folkemindesamlings tidlige musiketnologiske virksomhed især i perioden 1960-1980.

Musiketnologiens plads og rolle i en musikvidenskabelig uddannelsessammenhæng bliver behandlet af Karin L. Eriksson (docent i musikvidenskab, universitetslektor ved Linnéuniversitetet). Artiklen er en slags feltstudie i undervisningsinstitutionernes beskrivelse af musiketnologi, som den fremtræder på deres hjemmesider, i studieplaner og i musikvidenskabelig oversigtslitteratur. Konklusionen er, at musiketnologi opfattes som et af flere delområder af musikvidenskab med interesse på både pædagogisk og forskningsmæssigt niveau, at den præsenteres som et område, der komplementerer den øvrige undervisning i musikvidenskab, og at feltarbejde som metode spiller en fremtrædende rolle i institutionernes beskrivelse af, hvad musiketnologi er.

Ingrid Åkessons har skrevet en god og informativ analyse om musiketnologi på en kulturarvsinstitution, nemlig Svenskt visarkiv, hvor Åkesson selv er forskningsarkivar. Hun konkluderer som karakteristisk for forskningen, at den for det første er gået hånd i hånd med dokumentation (via feltarbejde og anden erhvervelse af kildemateriale), for det andet har problematiseret begreber som revival/revitalisering, minoriteters musik og kulturarv, samt for det tredje at den ofte har anlagt et tværvideenskabeligt perspektiv som supplement til musiketnologien, gerne i samarbejde med universitetsforskere. 1992 markerer for alvor musiketnologiens indtræden på Visarkivet, for da udkom Märta Ramstens doktorafhandling *Återklang. Svensk folkmusik i förändring 1950-1980*.⁴ Åkesson ser det i øvrigt som en fordel, at Visarkivets forskere ikke er tvunget til at følge enhver ny trend i forskermiljøet, og at forskningsresultater (også) publiceres i en form, som retter sig til mennesker uden for den akademiske verden.

De sidste fire artikler lægger vægt på at diskutere musiketnologiens mulige fremtid. Sverker Hylltén-Cavallius (docent i etnologi, forskningsarkivar ved Svenskt visarkiv) har skrevet en tænksom artikel om videnskabelige identifikationer og fællesskaber, bl.a. ud fra egne erfaringer som doktorant i etnologi i 1990'erne. Han ønsker at holde betegnelsen musiketnologi åben, at lade den være en mødeplads "någonstans mellan mångvetenskap och tvärvetenskap" (s. 105). Han anser det for realistisk, at musiketnologien vedbliver at være nysgerrig over for nye måder at tænke på vedrørende "kunskabsmål och kunskabsobjekt, metodval och reflektion". 'Musik i rörelse' kalder Mats Nilsson (docent i etnologi, universitetslektor Göteborg) sin artikel om musik- og danseetnologi. Han skitserer baggrundsteorier og diskuterer, hvad der gør danseetnologi til en del af musiketnologien. Nilsson betragter dans som "ett lyssnarmodus, parallelt med andra modus som exempelvis koncert- och marschmodus – at alltså se dans som et sätt at lyssna på och använda musik" (s. 112). Efter hans opfattelse har

4 Märta Ramsten, *Återklang. Svensk folkmusik i förändring 1950-1980* (Göteborg: Göteborgs Universitet, 1992).

dans ændret sig fra i begyndelsen af 1900-tallet at være dans i lokalsamfundet til i dag at være “dancing communities” (s. 113).⁵ Lars Berglund (professor i musikvidenskab, Uppsala) betoner i begyndelsen af sin artikel sin outsiderstatus i forhold til musiketnologi, og han oplevede, at flere deltagere i konferencen “uttrykte forvåning över att se mig vid symposiet” (s. 115). Han kritiserer musiketnologernes vagt antydede fordomme om klassisk musikvidenskab (fx s. 123ff.), og han taler imod at gøre musiketnologi til et selvstændigt hovedemne ved de svenske musikhøjskoler. Følgelig slutter han med at stille spørgsmålet “Behövs (termen) *musiketnologi*?” – og svarer for mig lidt uklart ved at prise en inkluderende musikforskning uden skel mellem discipliner (nærmest et nej). For ham vil musikforskningen fremover “integreras och pluraliseras när det gäller empiriskt material, teori och metod” (s. 129). I Berglunds diskussion indgår også en kortfattet analyse af termer og begrebers magt i svensk musikforskning og -undervisning med reference til Ferdinand de Saussure (ibid.). Det er velkomment, at der medtages sådant et kritisk, teoretisk perspektiv, men for en udenforstående som anmelderen er det lidt for indforstået, hvilke personer og miljøer, der refereres til, for eksempel forbliver aktørerne i magtkampen i musikforskningen uklare. Til sidst spørger Alf Arvidsson (professor i etnologi, Umeå) i sin artikel ‘Musiketnologin möter neomaterialismen’, hvordan nyere kultur- og samfundsvidenskabelige teorier kan udvikle musiketnologien. Han svarer med at pege på en række “neomaterialistiska eller posthumanistiska” teoridannelser (teorier om materialitet, affekter, netværk, m.m.) og skitserer deres mulig anvendelse på en række konkrete emner vedrørende musikken rolle i nutidens og fremtidens samfund.

Denne aktuelle bog er med sine 11 ‘replikker’ en tiltrængt redegørelse for musiketnologiens nyere historie og en status over dens nutid i Sverige. Egentlig savner jeg bare et kapitel om, hvordan og i hvilket omfang, der er bedrevet ‘historisk musiketnologi’ i Sverige. Jeg kunne dog også have ønsket en artikel, der gik i dybden med at analysere nogle enkelte eksempler på de mest banebrydende publikationer fra de sidste 30 år med en konkretisering af deres emner, problemstillinger, metoder og resultater.⁶ Det er i øvrigt ærgerligt, at det bare er lykkedes at få én ikke-svensk forfatter til at bidrage med en artikel, for musiketnologien har trods alt et vist lokalt særpræg i de øvrige nordiske lande. Det ændrer ikke ved, at antologien er vigtig for musiketnologisk interesserede i hele Norden. Måtte den inspirere til tilsvarende oversigter over musiketnologiens

5 I Sverige skrives også (undtagelsesvis) doktorafhandlinger om spillemandsmusik og anden dansemusik; således udkom i 2016 musikeren Magnus Gustavssons *Polskans historia. En studie i melodityper och motivformer med utgångspunkt i Petter Dufvas notbok* som resultat af et doktorandstudium ved universiteterne i Lund og Göteborg (jf. min anmeldelse i *Svensk tidskrift för musikforskning*, 99 (2017), <https://musikforskning.se/stm-sjm/node/160>).

6 For eksempel antologien *Musik, medier, mångkultur. Förändringar i svenska musiklandskap*, ed. Dan Lundberg, Krister Malm og Owe Ronström (Hedemora: Gidlunds förlag, 2000). Her skildres med nye metoder, hvordan en række musikalske delkulturer i Sverige er blevet skabt og opretholdes i anden halvdel af 1900-tallet.

tilstand i de øvrige lande. For musiketnologiens resultater har interesse for både forskere, undervisere, musikudøvere og samfundets beslutningstagere.

Visesangens 'usynlige' melodier

Visesang var et hovedemne i den gamle folkemusikindsamling og -forskning i Skandinavien. En genre i visesangen, der bliver ved med at interessere forskere, er de såkaldte skillingsviser, dvs. visetekster i enkle tryk, ofte 4-8 sider i oktavformat, der normalt er beregnet til at sælges til et folkeligt publikum. Den slags viser kendes især fra 17.-19. århundrede. Titusindvis af sådanne tryk er bevaret i arkiver som Svenskt visarkiv og Dansk Folkemindesamling samt i universitets- og nationalbiblioteker, og i det 20. århundrede er der (også i andre europæiske lande) vokset en mangesidig forskning frem på basis af disse visetryk. Materialet har interesseret sang-, litteratur-, lokal- og mentalitetshistorikere, folklorister og musiketnologer. Svenskt visarkiv har i de senere årtier prioriteret dette materiale og har i 2019 udgivet ikke mindre end tre bøger derom, skrevet af arkivets egne forskere: En om melodierne (som anmeldes i det følgende), en om viser om kvindelige barnemordere⁷ og en om skillingstrykproducenter fra 'det lange 1800-tal'.⁸ Bogen *De osynliga melodierna. Musikvärldar i 1800-talets skillingstryck* er skrevet af Märta Ramsten, docent i musikvidenskab og aktivt medlem af såvel Kungl. Gustav Adolfs Akademien för svenskt folkkultur som Kungl. Musikaliska Akademien.⁹ Hun har en lang karriere bag sig som vise- og folkemusikindsamler ved Svenskt visarkiv, radiovært og musikforsker. Hun har altså beskæftiget sig med skillingsviser og andre viser gennem et langt forskerliv, og det bærer den godt formidlede bog præg af.

Antallet af publicerede (og af bevarede) skillingsvisetryk er som sagt stort, og dog er visernes melodier lidet studeret i Skandinavien. Ramsten udgår derfor fra den vigtige konstatering, at skillingsvisen som medialt produkt er en hybrid, en kombination af skriftlighed og mundtlighed. Melodierne trykkes dog uhyre sjældent som noder, og kendes derfor kun gennem angivelsen "synges som ...". Det vil sige, at skillingstryk-kenes melodipraksis bygger på publikums 'tavse' melodikundskab. I Sverige er man så heldig, at musikforskeren Margareta Jersild i 1975 publicerede en doktorafhandling, *Skillingstryck. Studier i svensk folklig visesång före 1800*,¹⁰ hvor hun bl.a. nåede frem til, at melodihenvisninger refererer til hinanden i lange kæder via visernes tekstbegyndelse.

7 Karin Strand, *En botfärdig synderskas svanesång. Barnamord i skillingstryck mellan visa och verklighet* (Skrifter utgivna av Svenskt visarkiv, 47; Möklinta: Gidlunds förlag, 2019).

8 Eva Danielson, *Skillingstryckarna. Skillingstryckproducenter under det långa 1800-tal* (Meddelanden från Svenskt visarkiv, 53; Stockholm: Svenskt visarkiv, 2019).

9 Ramstens forrige bog er en "musiketnologisk undersökning" med titlen *Kungl. Musikaliska akademien och folkmusiken*, udgivet i samme akademis skriftserie nr. 141 (i samarbejde med Svenskt visarkiv) i 2016.

10 Margareta Jersild, *Skillingstryck. Studier i svensk folklig visesång före 1800* (Stockholm: Svenskt visarkiv, 1975).

Op mod 30 tekster kan på denne måde henvise til en og samme melodi. Et tilsvarende dybdestudie om skillingsvisemelodier i 1800-tallet findes ikke i noget skandinavisk land, og denne mangel giver Ramsten sit bidrag til at råde bod på. Et andet forskningsspørgsmål, som har inspireret Ramsten, er, hvordan melodihenvisninger og tekster parres. Her er tekst og melodi netop ikke – som i kunstmusikken – en enhed. Det gælder generelt, at de anbefalede melodier skal være let sungne, aktuelle og skal passe til tekstens metrum. Men melodiers tilknytning til eller farvning fra en tidligere tekst, indgår som en slags underforstået praksis i skillingstrykkenes melodianvendelse (s. 10f.).

Ramsten takler sit store skillingsvisemateriale med kyndig hånd. Materialets omfang gør, at hun vælger sig fire delstudier med forskellig tilgang, for at kunne se mønstre og praksisser i melodianvendelsen: 1) *Melodier i cifferskrift* (udarbejdet af præsten Johan Dillner); 2) *Soldater- og krigsviser med tilknytning til de slesvigske krige i 1848-50 og 1864*; 3) *Skillingstryk og teatret*; 4) *'Allt väl – ni förstår mig väl'* (et poetisk-musikalsk refræn, som anvendes i smæde- og skandaleviser). Hun udvælger sig som primært kilde-materiale de mere end 17.000 skillingstryk i det stockholmske Kungliga Bibliotekets samling og i George Stephens samling i Växjö bibliotek,¹¹ fordi de er de bedst katalogiserede samlinger i Sverige. Der findes dog ingen anden søgefunktion til melodier end tekstbegyndelse. Det viser sig, at ca. 10% af de verdslige skillingsviser fra 1800-tallet har melodihenvisning, men Ramsten anser det for sandsynligt, at stort set alle tekster med betegnelsen vise har været beregnet til sang. De åndelige sange samt fængsels- og henrettelsesviser har en højere frekvens af melodihenvisning (40-50%) – en vigtig viden at have med i de konkrete delstudier, hvor Ramsten spørger: Hvordan bruges melodier i skillingstrykkenes forskellige miljøer? Hvordan føres melodipraksis videre i skriftlig og mundtlig tradition, og hvordan interagerer tekster og melodier?

Det første delstudie vedrører nedskrevne melodier, for det er, hvad der er tale om i den cifferskrift, som præsten og hofprædikanten Johan Dillner lod ledsage sine tryk fra 1840'erne af nye salmer i Haeffners koralbog. Musikken var beregnet til det forholdsvis enkle og let byggede, enstrengede instrument psalmodikon, der i Skandinavien vandt en vis udbredelse efter o. 1830. De 57 melodier i cifferskrift, som Ramsten har fundet i sine verdslige og åndelige skillingstryk i Sverige, er her transskriberet til almindelige noder og kommenteret en for en. Det er en broget flok, der strækker sig fra melodier med rod i 1700-tallet (Bellmanmelodier, Haydns kejserhymne, polskdansemelodier, salmemelodier) og til nyere melodier fra teatret, den nyevangeliske vækkelsesbevægelse og militæret. Netop marcher er emnet for det andet delstudie, hvor Ramsten belyser, hvordan 'stridssange' og 'krigssange' opstod og blev brugt i forbindelse med skandinavismen og svenske frivilliges deltagelse i krigen i Slesvig i tidsrummet 1848-65. Tredje delstudie påviser, hvordan skillingstrykkene gennem hele 1800-tallet henviste til store

¹¹ Englænderen George Stephens (1813-1895) boede og virkede en stor del af sit liv i Stockholm og København; han indsamlede folkeviser og eventyr og studerede runeindskrifter, bl.a. som professor i engelsk ved Københavns Universitet.

mængder af melodier, der stammede fra hovedstadsteatrene, købstadsteatre og rejsende teaterselskaber. Disse melodier var igen hentede fra komedier, operaer, Bellmansange, vaudeviller, sangspil og frem for alt folkelige melodier inklusive folkelige danse. Det er måske i dette delstudie, Ramsten kommer dybest med mange tankevækkende eksempler på melodiers vandringer på tværs af sociale klasser. Hun viser, at der i slutningen af 1800-tallet var et bevidst samvirke mellem forskellige medier i formidlingen af tekster og melodier, ja selv de tidlige grammofonindspilninger og skillingsvisetryk samvirker i de første årtier af 1900-tallet. Skillingsviserne havde sit eget etablerede marked indtil 1920'erne. Endelig er det fjerde delstudie en fascinerende og dybtgående undersøgelse af, hvordan tekster med nid og satire (med det ovenfor nævnte refrain '*Allt väl – ni förstår mig väl*' som den sammenbindende tråd) trækker melodikæder og tekstlige associationer på tværs af sociale og geografiske grænser fra Frankrig i 1700-tallet og til lokalt udgivne skillingstryk i Stockholm og den svenske provins i 1800-tallet.

Netværksmønstret af melodier også i 1800-tallet betyder, at de lånte melodier aktualiseres i nye sammenhænge, forsynes med ny tekst og således får en ny identitet. En del 1700-tals melodier lever således videre et godt stykke ind i 1900-tallet, hvor de endda er blevet dokumenteret med båndoptager og video i de såkaldte traditionsindspilninger. Ramstens tilgang til stoffet er musiketnologisk i den forstand, at hun interesserer sig for visernes overlevering og anvendelse i forskellige miljøer, og bogen kan da også beskrive viser, der har været brugt som læremiddel i folkeskolen, missionsange i søndagsskoler, salmesang i menigheder, militære marcher, borgerlige nidviser med mere. De normalt anonyme skribenter kan endda i nogle tilfælde identificeres og placeres socialt. Visernes overlevering er sket gennem 'medial interaktion', der foruden skillingstryk bl.a. indbefattede håndskrevne visebøger, pianoalbum til hjemmet og blæseorkestre. Det kan påvises, hvordan melodier bliver meningsbærende gennem (tekstens) ideologiske ladninger eller emnemæssige associationer, herunder paroditeknik. Ramsten konkluderer på sine undersøgelser, at skillingstrykkenes melodiverdener kan forstås som en 'melodibank', fra hvilken melodier lånes og anvendes til forskellige tekster og nogle gange tilbageleveres med en ny identitet. Melodilån fra banken sker ikke tilfældigt, men metodisk, efter uskrevne regler; i sidste ende er det altid det enkelte individs hukommelse af melodier, som bestemmer melodivalget. Melodierne bygger på og udgør en del af den europæiske kulturarv. Det er denne bogs fortjeneste at give os redskaber til at specificere denne kulturarv, der består af franske 1700-tals chansons, reformationens koraler, centraleuropæiske folkemelodier, operaer, italienske lirekasseviser og engelske søndagsskolesange – bare for at nævne nogle – det vil sige "et mix av melodier från europæisk musikhistoria genom flera hundra år" (s. 192).

To antologier om "National-Musik" og "Spelmansböcker"

Svenske musiketnologer har ofte afholdt symposier og arbejds møder med tvær-nordisk deltagelse og har efterfølgende præsteret at publicere antologier med bearbejdede foredrag. De to sidste bøger er eksempler på, at dette nordiske fællesskab stadig har betydning. *'En alldeles egen och förträfflig National-Musik': nio författare om Svenska folk-visor från forntiden (1814-1818)* belyser den tidligste systematiske indsamling af folkevise-melodier i Norden i anledning af 200-året for den første svenske udgave af folkevise-tekster og melodier. E.G. Geijer og A.A. Afzelius' folkeviseudgave kom i tre bind i 1814-18 parallelt med, at Abrahamsson, Nyerup og Rahbeks udgave af middelalderlige danske folkeviser udkom i fem bind i Danmark i 1814 (på titelbladene: 1812-1814). Antologien fra 2015 er frugten af et forskersymposium i Uppsala (initieret af Svenskt visarkiv og Samfundet för visforskning.) Den rummer ni artikler af nordiske forskere, der anlægger forskellige perspektiver og sammenligner indsamlings- og udgivelsesarbejdet i Sverige, Danmark, Norge og Finland. Desuden belyses udgavernes idehistoriske baggrund og europæiske kontekst, ligesom den senere reception især vedrørende begrebet 'national musik' analyseres. Bogen er redigeret af Märta Ramsten og Gunnar Ternhag og udgivet af Kungl. Gustav Adolfs Akademien för svensk folkkultur i samarbejde med Svenskt visarkiv. Redaktørerne bidrager selv med artikler om henholdsvis *'Svenska folk-visor från forntiden 200 år'* (Ramsten) og *'När folkvisor blev sånger för manskör'* (Ternhag). Udgivelsen viser, at spørgsmålet om, hvordan og hvorfor folkeviserne var så vigtige i skabelsen af en 'nordisk' og 'national' tone, bliver ved med at fascinere.

Spelmansböcker i Norden. Perspektiv på handskrivna notböcker er redigeret af Märta Ramsten, Mathias Boström, Karin L. Eriksson og Magnus Gustafsson og udgivet i 2019. Den er resultat af en konference med samme navn, der blev afholdt på Linnéuniversitetet i Växjö i 2017 og samlede mere end hundrede især nordiske forskere, pædagoger og musikere om temaet ældre håndskrevne nodebøger med dansemusik. Disse nodebøger fra mange forskellige samfundsgrupper har de sidste 40-50 år været genstand for tydeligt voksende interesse hos (foruden forskere) udøvende spillemænd og musikere fra både folkemusik- og kunstmusikmiljøer. Tænk bare på Den Danske Strygekvartets CD-udgivelser *Wood Works* og *Last Leaf* fra 2014 og 2017. Bogen rummer først tre artikler med diskuterende redegørelser for det bevarede materiale i hver af de tre skandinaviske lande ved universitetslektor Bjørn Aksdal (Norge), fil.dr. Magnus Gustafsson (Sverige) og dr.phil. Jens Henrik Koudal (Danmark). Det modsvarende materiale fra Finland præsenteres kort i bogens indledning. Desuden indeholder antologien fire specialstudier om glemte kvindeliv fra tre århundreder i Norge (af fil.kand. i musikvidenskab Eva Hov på basis af trondhjemske nodebøger), om forholdet mellem traditionsspillemandens nodebog og hans repertoire i Sverige (af Märta Ramsten), om udvalg, spredningsveje og fremførelsespraksis af spillemandsbøgers repertoire i brugen af håndskrevne nodebøger på spillekurser rettet til amatører i Sverige (af Karin L. Eriksson) samt en artikel om

musikforskeren Niels Denckerts søgning efter svensk folkemusik i mange nordeuropæiske landes arkiver og biblioteker i årene 1928-61 (af fil.dr., chef for Smålands Musikarkiv Mathias Boström). Bogen er med sine mange illustrationer, nodeeksempler og kilde-referencer en savnet, bred indføring i dette spændende nordiske musikmateriale, som repræsenterer en fælles europæisk musikkultur i 17.-20. århundrede.

Jeg kunne have omtalt flere interessante publikationer fra andre områder af musiketnologien, men dette må række som eksempel på, at der er grøde i denne gren af musikforskningen i Sverige i begyndelsen af det 21. århundrede.

Forfatteren:

Jens Henrik Koudal, musikhistoriker, dr.phil., Tølløsevej 103, DK-2700 Brønshøj · jhkoudal@gmail.com